

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЖИТТЄВОЇ СИТУАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Життєва ситуація виступає як умова життя особистості. Людина, вступаючи у взаємодію з життєвою ситуацією, з одного боку, будує цю взаємодію в контексті всього життєвого шляху, а з іншого – реалізує всю систему сформованих у неї відносин. Разом з тим, ситуація може запускати динаміку смислових процесів, вимагаючи від особистості необхідних змін, переходу до нового етапу екзистенції, пошуку нової ідентичності, переосмислення життєвого шляху і побудови нової його картини. Це можуть бути особливі ситуації, багато авторів називають їх критичними (Василюк Ф.Е.; Коржова Е.Ю.). Так, на думку О.Ю. Коржовій, тільки коли життєва ситуація сприймається людиною як проблемна, можна говорити про суб'єкт-об'єктних взаємодії людини і життєвої ситуації в процесі життєдіяльності. При цьому життєва ситуація стає для людини подією [1,3]. Людина протиставляє себе ситуації і виступає як суб'єкт, а життєва ситуація стає об'єктом його роздумів. Ситуація задає контекст сприйняття людини, вносячи упорядкованість в загальну картину світу. Таким чином, ситуація розуміється як зовнішні умови протікання життєдіяльності людини і як результат активної взаємодії особистості і середовища.

Ми вважаємо, що ситуація має бути розглянута з позиції взаємодії суб'єкта, що знаходиться на певному етапі свого життя, з усіма умовами здійснення його життєдіяльності, як зовнішніми, так і внутрішніми. Ситуація – це завжди ситуація конкретного життя індивідуального суб'єкта, тобто життєва ситуація. За якісним особливостям, а також своєрідності, унікальності життя суб'єкта ситуації можуть бути класифіковані на типові, нормативні та нетипові, особливі (складні).

Доцільне здійснювати аналіз ситуації з позиції якості відносин з нею суб'єкта життєвого шляху. У цьому контексті становлять інтерес особливі життєві ситуації, які переривають процес безперервності життя суб'єкта. Такі ситуації Ф.Е. Василюк називає критичними і визначає їх як ситуації неможливості реалізації суб'єктом внутрішніх потреб свого життя (мотивів, прагнень, цінностей та ін.) [2]. Серед емпіричних подій, які можуть призвести до кризи, різні автори виділяють такі, як смерть близької людини, тяжке захворювання, відділення від батьків, родини, друзів, зміна зовнішності, зміна соціальної обстановки, одруження, різкі зміни соціального статусу і т.д. [2]. Ф.Е. Василюк виділяє два види кризових ситуацій, що розрізняються за ступенем залишеної ними можливості реалізації внутрішньої необхідності життя. Криза першого роду може серйозно ускладнювати реалізацію життєвого задуму, проте при ньому все ще зберігається можливість відновлення перерваного кризою ходу життя. Це випробування, з якого людина може вийти яка зберегла свій життєвий задум і яка посвідчила свою самототожність. Ситуація другого роду, власне кризу, робить реалізацію життєвого задуму неможливою. Результат, переживання цієї неможливості – переродження особистості, прийняття нового задуму життя, нових цінностей, життєвої стратегії, нового «образу-Я» [1,2].

Таким чином, методологічний аналіз життєвої ситуації включає в себе три рівні: життєва ситуація як умова життя людини; ситуація як етап життєвого шляху особистості; формування ставлення особистості до ситуації.

Література:

1. Василюк Ф.Е. Психология переживания. Анализ преодоления критических ситуаций. М.: Изд-во МГУ, 1984., 144 с.
2. Василюк Ф.Е. Методологический анализ в психологии. М.: Смысл, 2003. 240 с.
3. Коржова Е.Ю. Психологическое познание судьбы человека. – СПб., 2002. – 334 с.